

अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययाऽमृतमश्नुते ।

ज्ञान प्रबोधिनी

घडो ज्ञानाचा उद्बोध । भक्तिप्रेमाचा कल्लोळ ।

मासिक वृत्त

सौर कार्तिक १९३१ चे वृत्त

सौर अग्रहायण १, शके १९३१ दि. २२/११/२००९

* **मध्यवर्ती कार्यालय** - सौर कार्तिक ४ ते ८ (दि. २६/१० ते ३०/१०) या काळात मा. संचालकांचा जम्मू-काश्मिर दौरा झाला. नगरी मालपुरा व भ्रामरी (जि. कुपवाडा), सैमू (जि. त्राल), खन्नाबल, नैना व बिजबिहारा (जि. अनंतनाग), बडगाम (जि. बडगाम) आणि मुठी, मिश्रीवाला व पुरखू (जि. जम्मू) येथे चालू असलेली संगणक केंद्रे किंवा विज्ञान केंद्रांना त्यांनी भेटी दिल्या. ही केंद्रे स्थापन करण्यात व चालू ठेवण्यात प्रबोधिनीच्या जम्मू-काश्मिर मैत्री व अभ्यास गटाचा पुढाकार आहे. सौर कार्तिक ७ (दि. २९/१०) रोजी संध्याकाळी निर्वासित काश्मिर पंडितांच्या मुठी, मिश्रीवाला व पुरखू येथील छावण्यांमधील विद्यार्थी, पालक, शिक्षक व निमंत्रित अशा १२५ जणांचा मातृभूमीपूजनाचा कार्यक्रम मुठी येथे मैत्री व अभ्यास गटाच्या कार्यालयात झाला. या दौऱ्याच्या सविस्तर वृत्ताची ई-मेल प्रत किंवा छापील प्रत मागणी केल्यास मिळू शकेल.

सौर कार्तिक २० व २१ (दि. ११/११ व १२/११) या दिवशी मा. संचालकांची सोलापूर भेट झाली. अध्यापक, विद्यार्थी व युवकांच्या नेहमीच्या भेटी शिवाय कोनापुरे चाळ या सोलापुरातील मोची समाजाच्या वस्तीला त्यांनी भेट दिली. तेथील समाज मंडळाचे अध्यक्ष श्री. बसवराज म्हेत्रे यांच्याबरोबर चर्चा केली. या वस्तीतील बरेच विद्यार्थी आपल्या बाल कामगार शाळेत येतात.

सौर कार्तिक २३ (दि. १४/११) रोजी

कार्यप्रधान सहविचार समितीची बैठक झाली. संत्रिकेच्या कामाचे निवेदन व चर्चा, डॉ. ग. उ. थिटे यांचे टिळक महाराष्ट्र विद्यापिठाची माहिती सांगणारे भाषण व चर्चा आणि प्रा. शरदराव सुंकर यांचे निर्णय-प्रक्रिया या विषयावर भाषण व चर्चा अशी तीन सत्रे बैठकीत झाली.

शिक्षण प्रभाग

* **ज्ञान प्रबोधिनी, प्रशाला** : दि. २९ ऑक्टोबर रोजी इ. ७वी साठी असलेल्या गुणविकास योजनेचा बक्षीस समारंभ झाला. त्यामध्ये मागील वर्षीचे इ. ७वीचे तीन विद्यार्थी व तीन विद्यार्थिनी यांची निवड शिष्यवृत्तीसाठी झाली.

बृहन्मुंबई विज्ञान अध्यापक मंडळातर्फे आयोजित होमी भाभा बाल वैज्ञानिक स्पर्धेमध्ये चौदा विद्यार्थ्यांची राज्यस्तरीय लेखी परीक्षेत निवड झाली.

सहामाही परीक्षा झाल्यावर सर्व वर्गांचे विविध प्रकारचे सहाध्यायदिन झाले.

दि. ९ नोव्हेंबर रोजी श्री. अमित वझे यांचे 'वक्तृत्व कसे करावे' यावर मार्गदर्शनपर शिबिर इ. ६वी मुले व मुली यांच्यासाठी झाले.

दि. १८ व १९ नोव्हेंबर रोजी इ. ७वी मुले व मुली यांचे विज्ञान प्रतिकृती कौशल्या शिबिर झाले. श्री. उल्हास टुमणे यांनी मार्गदर्शन केले.

दि. ७ व ८ नोव्हेंबर रोजी अग्रणी शिबिर झाले.

प्रा. चित्राताई पुरंदरे यांनी दि. १४ नोव्हेंबर रोजी उपासनेनंतर कै. आप्पांच्या

आठवणी सांगितल्या. तसेच दि. ७ नोव्हेंबर रोजी प्रा. सुहासिनीताई देशपांडे यांनी 'गर्जोने उठे कथण्याते' या पद्याचा अर्थ इ. ७वी ते ८वीच्या विद्यार्थ्यांसमोर सांगितला.

इ. ८वी च्या विद्यार्थ्यांसमोर वा. श्रीकांत कार्लेकर यांचे 'कोकणातील भौगोलिक बहुरूपे' व प्रा. श्रीकांत प्रधान यांचे 'अजंठा वेरूळ लेणी' या विषयावर व्याख्यान झाले. त्यानंतर या विद्यार्थ्यांची अजंठा-वेरूळ येथे तीन दिवसांची सहल झाली.

* **स्पर्धा परीक्षा केंद्र** : वा. विवेकराव कुलकर्णी व प्रा. सविताताई यांनी सांगली, कोल्हापूर व राधानगरी येथे जाऊन खालील केंद्राच्या माजी विद्यार्थी अधिकाऱ्यांच्या गाठीभेटी घेतल्या हह प्रियांका कांबळे, तहसीलदार राधानगरी, अनिरुद्ध कुलकर्णी - Custom & Excise Officer शारदा राऊत - Add. S. P. कोल्हापूर, शिरीष शितोळे - प्राध्यापक, कोल्हापूर, किरण चव्हाण - Dy. S.P. कोल्हापूर, दीपक मिरजकर - Engg. MSEB कोल्हापूर. या भेटींमध्ये त्यांचे काम व अनुभव यावर चर्चा झाली.

दि. १३ नोव्हेंबर रोजी राज्य लोकसेवा आयोगाच्या पूर्व परीक्षेचा निकाल लागला असून आपल्या केंद्रातून मोठ्या संख्येने विद्यार्थी उत्तीर्ण झाले.

* **नवनगर विद्यालय, निगडी** : सौ. वृंदाताई गोसावी आपला अमेरिका दौरा यशस्वीपणे पूर्ण करून दि. ३ नोव्हेंबर रोजी परत आल्या. दि. १७ ऑक्टोबर ते २

नोव्हेंबर या कालावधीत न्यू जर्सी या ठिकाणी त्यांनी हिंदी विषयाचे प्रशिक्षण दिले. एडिसन हायस्कूल, जे. पी. स्टीव्हन्स हायस्कूल व पिस्काटा वे हायस्कूल या तीन शाळांमधील हिंदी विषय शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांशी व हिंदी शिकविणाऱ्या अध्यापकांशी संवाद साधला. महात्मा गांधी, भारतीय आहार, मुंबई व दिल्ली शहर, आयुर्वेद, योगासने या विषयांवर माहिती दिली. तेथील विद्यार्थ्यांच्या मनात भारताविषयी आदराची भावना जाणवली. तीनही शाळांमध्ये मिळून ६०-७० विद्यार्थी हिंदीचा अभ्यास करीत आहेत. तेथे हिंदीचा वर्ग भारतीय पद्धतीने सजवला आहे. त्याठिकाणी भारताचा तिरंगाही फडकलेला पहायला मिळाला.

दि. ६ ते ११ या कालावधीत इ. ९वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी युवक-युवती 'स्वातंत्र्योत्तर भारताचा इतिहास' या विषयावर एक व्याख्यानमाला आयोजित केली होती.

विद्यालयाचे २००९-२०१० चे कार्यवृत्त प्रकाशित झाले.

प्राथमिक विभाग : बालदिनानिमित्त इ. १ली, २री व ३री व ४थी अशा दोन गटांमध्ये कार्यक्रम घेण्यात आला. इ. ४थीच्या मुलांनी कार्यक्रमाचे आयोजन केले.

जैवतंत्रज्ञान विभाग : प्रयोगशाळेत वाटाणा, फायकस, शिंगोनियम, ऊस व केळी यांची रोपे तयार करण्याची प्रक्रिया इ. ९वीच्या विद्यार्थ्यांचा एक गट शिकत आहे. 'गार्गी बायोटेक' कंपनीतर्फे जैवतंत्रज्ञानासंदर्भात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले.

'स्वरसागर' या कार्यक्रमात कु. अनुजा बोरुडे या विद्यार्थिनीचे पखवाज वादन सादर झाले व मी मराठी या वाहिनीवर तिची मुलाखत झाली.

* ज्ञान प्रबोधिनी, सोलापूर : माध्यमिक - प्रा. शरदभाऊ मुजुमदार दि. १२ ऑक्टोबर रोजी मुख्याध्यापक

म्हणून सेवानिवृत्त झाले. दि. १३ ऑक्टोबर पासून सौ. गीताताई साठचे यांनी मुख्याध्यापक पदाचा कार्यभार स्वीकारला.

दि. ९ ते ११ नोव्हेंबर दरम्यान इ. ९वीच्या वर्गासाठी स्वयंअध्ययन कौशल्य शिबिर घेण्यात आले. यात अभ्यास पायऱ्या, टिपण कौशल्य, उद्दिष्ट निश्चिती, नियोजन कौशल्य इ. सत्रे झाली.

माजी विद्यार्थिनी गट : दि. २१ ते २४ ऑक्टोबर या कालावधीत माजी छात्र अध्यापिकांच्या गटाने बालविकास शिबिर घेतले.

अध्यापकांसंदर्भात : औरंगाबाद येथील महाराष्ट्र बालशिक्षण परिषदेच्या अधिवेशनात सौ. मेघनाताई परांजपे सहभागी झाल्या होत्या.

संघटन प्रभाग

* छात्र प्रबोधन : अंधांसाठीचा बोलका छात्रप्रबोधन यावर्षी प्रथमच काढला. त्या अंकाचे प्रकाशन 'निवांत' अंध विद्यालयात दि. ३१ ऑक्टोबर या दिवशी झाले. या प्रकाशन सोहळ्याला मा. महेंद्रभाई 'निवांत' च्या संचालिका मीराताई बडवे व आनंद बडवे उपस्थित होते. 'निवांत' मधील मैथिली चव्हाण या अंध विद्यार्थिनीने बोलक्या अंकातील कविता वाचलेली आहे.

* युवती विभाग : दि. १८ नोव्हेंबर पासून 'रामचंद्र राठी प्रशाला' या शाळेत इ. ८वी तील विद्यार्थ्यांसाठी पाक्षिक विज्ञान दल सुरु झाले आहे. इ. ११वी तील ४ जणी व प्रथम वर्षामधील १ अशा ५ जणी या तासिका घेत आहेत.

* स्त्री शक्ती प्रबोधन : गप्पाकट्टा मध्ये दि. ६ नोव्हेंबर रोजी 'लक्ष्मी-सरस्वती' असा विषय होता. धन आणि बुद्धी यांचे प्रमाण, आवश्यकता, गरज इ. समरसून चर्चा झाली.

उमलत्या वयाशी जुळवून घेताना.... या गटाने गणपती पुळ्याजवळ कळझोंडी येथे महाविद्यालयीन मुला/मुलींसाठी

दि. २८ व २९ ऑक्टोबर रोजी कार्यशाळा घेतली. सुमारे १५० विद्यार्थ्यांचा त्यात क्रियाशील सहभाग होता.

दि. १७ नोव्हेंबर रोजी मंचर (ता. जुन्नर) येथे इ. ९वी च्या विद्यार्थ्यांसाठी पूर्ण दिवसाची कार्यशाळा घेतली.

किशोरी विकास प्रकल्पांतर्गत शिवरे व कुसगाव येथे शालेय विद्यार्थ्यांना व्यक्तिमत्त्व विकासाचे प्राथमिक धडे दिले.

ज्ञानदा प्रशालेतील गुरुकुल विभागात १२ विद्यार्थ्यांचा विद्याव्रत संस्कार दि. २६ ऑक्टोबर रोजी घेण्यात आला. या विद्यार्थ्यांसाठी व्याख्याने व गटचर्चा संवादिनी सदस्यांनी घेतल्या.

दि. २४ ऑक्टोबर रोजी लोकसत्ता (लोकरंग पुरवणी) मध्ये 'विश्वासाचे पूल' या लेखामध्ये 'उमलत्या वयाशी....' गट घेत असलेल्या कार्यशाळांबद्दल विस्तृत माहिती आली आहे.

विस्तार केंद्रे

* बोरिवली उपक्रम केंद्र : दि. १० ऑक्टोबर रोजी जास्तीत जास्त छात्र प्रबोधन अंक नोंदणी करणारी शाळा महात्मा गांधी विद्यामंदिर वांद्रे पूर्व येथे दिवाळी अंक प्रकाशन सोहळा पार पडला. ज्येष्ठ मराठी उद्योजक, लेखक व वांद्रे केंद्राचे कार्यकर्ते श्री. कमलाकर देशपांडे यांच्या हस्ते दिवाळी अंकाचे प्रकाशन झाले. श्री. मिलिंद चिंदरकर यांनी प्रास्ताविक केले. छात्र प्रबोधन अंक मनोगत व वितरण व्यवस्था याचे निवेदन श्री. अतुल साठे यांनी केले. इ. ९वी व इ. १०वी तील विद्यार्थी प्रकाशनाला उपस्थित होते. त्यांनीही मनोगत सांगितले. आभार प्रदर्शन सौ. कार्तिकी फाटक यांनी केले.

दिवाळीच्या सुट्टीतील वैशिष्ट्यपूर्ण शिबिरे उत्साहाने पार पडली. दि. २१ ऑक्टोबर संध्याकाळी ७.०० ते सकाळी ७.०० रात्र शिबिर अजिबात न झोपता यशस्वीपणे पूर्ण झाले. शेकोटी कार्यक्रम, Documentry, नाट्यीकरण, कृतिशील

उपक्रम, गटचर्चा, सकाळचे फिरणे, चेतना व्यायाम, सहभोजन असे कार्यक्रम झाले.

दि. २२ व २३ ऑक्टोबर रोजी इ. ३री ते इ. ७वी च्या विद्यार्थ्यांसाठी दुपारी १२.०० ते ५.०० या वेळात स्वच्छंद दुपार शिबिर झाले. विकासिकेतील मुलांबरोबर अन्य मुले मिळून ४२ छोटे विद्यार्थी उपस्थित होते. ओरिगामी, चित्रकला, मजेशीर गाणी, गोष्टी, खाऊ, खेळ असा कार्यक्रम झाला.

* डोंबिवली उपक्रम केंद्र : सौर ३ कार्तिक (२५/११) रोजी टिळकनगर शाळेच्या इ. ८वी तील ३१ विद्यार्थ्यांसाठी विद्याव्रत संस्कार झाला. आचार्य म्हणून प्रा. विवेकराव पोंक्षे यांनी व्रतचिह्न दिली. या प्रसंगी टिळकनगर संस्थेचे कार्यवाह श्री. गणपुले सर, शाळेचे मुख्याध्यापक व शिक्षक तसेच डोंबिवलीतील काही मान्यवर उपस्थित होते.

प्रत्यक्ष संस्काराआधी सौर २८ आश्विनपासून ते सौर २ कार्तिक पर्यंत (२०/११ ते २४/११) पर्यंत ५ दिवस या विद्यार्थ्यांचे १२ तासांचे अर्धनिवासी शिबिर झाले. व्याख्याने, मुलाखती, कथाकथन, गटकार्ये, गटचर्चा, चित्रपट, मौन, संवाद, श्लोकांचा सराव. सकाळी उपासना तर शेवटी निर्वाणषटक, संध्याकाळी मैदानी खेळ इ. सत्रांमधून विद्याव्रताची पार्श्वभूमी चांगली तयार झाली. रोज सकाळी सूर्यनमस्कारांची स्वतःशीच स्पर्धा असल्यामुळे प्रत्येक विद्यार्थ्यांनी ५ दिवसांत १२ पासून १५० सूर्यनमस्कारापर्यंत मजल मारली. त्यामुळे प्रत्येकाचा आत्मविश्वास वाढला. शाळेच्या शिक्षिका श्रीमती लीना दाणी या शिबिरात पूर्ण वेळ उपस्थित राहिल्या व शाळेनेही पूर्ण सहकार्य दिले. प्रत्यक्ष संस्काराच्या तयारीत पालकांचा सहभागही लक्षणीय होता.

रामनगर, डोंबिवली पूर्व, येथे व डोंबिवली पश्चिम येथील राणाप्रताप प्रबोधक मंडळात दिवाळी अंकावर चर्चा, संवाद-वाचन, सृजनाला पंख नवे स्पर्धेची

तयारी, जोडी कार्य, हस्तव्यवसाय, नाट्यछटा बनवणे इ. सत्रे झाली.

सौर १० कार्तिक (१/११) रोजी संवादिनीच्या वर्धापन दिनाचा विशेष कार्यक्रम झाला. एकूण ३६ सदस्या उपस्थित होत्या. श्रीमती बागेश्रीताई पोंक्षे व श्रीमती सुवर्णाताई गोखले पुण्याहून आल्या होत्या. त्यांनी 'किशोरी विकास प्रकल्प' या विषयी माहिती व अनुभवकथन केले.

संशोधन प्रभाग

* प्रज्ञा मानस संशोधिका : बाल विकास कार्यक्रमांतर्गत होत असलेल्या शिबिरांमधले बुद्धिविकासाचे खेळ 'हसत खेळत बुद्धिविकास भाग २' या उर्मिला गुजर आणि जया बदी संपादित पुस्तकाचा जाहीर परिचय कार्यक्रम नुकताच पार पडला. तत्पूर्वी याला जोडून ६० जणांचा प्रशिक्षक प्रशिक्षण वर्गही झाला. परिचय सोहळ्याला प्रमुख पाहुणे म्हणून सिनेदिग्दर्शक श्री. अरुण नलावडे उपस्थित होते.

छात्र प्रबोधनच्या बोलक्या दिवाळी अंकात 'आशा-निराशेच्या हिंदोळ्यावर' हा लेख डॉ. वनिताताई पटवर्धन यांच्या आवाजात प्रसिद्ध झाला. 'मैत्रीच्या पलीकडे' या शिक्षण आणि मानसशास्त्र विशेषांकात डॉ. वनिताताई, डॉ. मीनाक्षी गोखले, नीलिमा आपटे आणि अनिता देशपांडे यांचे लेख प्रसिद्ध झाले.

शालेय मानसशास्त्र पदव्युत्तर पदविकेच्या नियमित तुकडीची पहिली सत्रपरीक्षा आणि इंटर्नशिप तुकडीची सादरीकरण परीक्षा संपन्न झाली. त्यांचा वर्षात कार्यक्रम डॉ. उषाताईच्या हस्ते उत्तम यश मिळविलेल्या छात्रांना पारितोषिके देऊन साजरा झाला. श्री. अजय जहांग या अरुणाचलच्या छात्राने अभ्यासक्रम संपताक्षणीच त्याच्या समुपदेशन केंद्राची आखणी केली आहे.

बालदिनानिमित्त डॉ. वनिताताई पटवर्धन यांनी सांगलीच्या नवजीवन विकास

संस्थेकरता बालकांचा बुद्धिविकास व व्यक्तिमत्त्व यावर व्याख्यान दिले.

दिवाळीपूर्वी वा. उषाताईंनी सोलापूरच्या माध्यमिक शाळेच्या अध्यापकांसाठी चार दिवसाची वाचनाविषयीची कार्यशाळा घेतली.

उत्रेच विद्यापीठ, नेदलंडस् येथील दोन ज्येष्ठ प्राध्यापक डॉ. लाख व डॉ. हॉक्सबर्गन दरवर्षीप्रमाणे आठवडाभर विभागातील संशोधन काम माहीत करून घेण्यास आणि संशोधन विषयांची देवाण-घेवाण करण्यासाठी येऊन गेले.

महिन्द्र, जनरल मोटर्स यांच्या नियमित कामांबरोबर हिंदुस्थान कोकाकोलाच्या ८६ जणांच्या मनोमापनाचे काम पूर्ण झाले.

ज्ञान प्रबोधिनीच्या सोल्डरिंग प्रशिक्षणाचे आणि नंतर प्रज्ञा मानस संशोधिकेच्या औद्योगिक प्रकल्पांचे व्यवस्थापन पहात असलेले मा. बाबासो पाध्येजी यांनी वयाची ८२ वर्षे पूर्ण केल्याबद्दल विभागसदस्यांनी श्री. पाध्येजी व सौ. नीलाताई पाध्ये यांच्यासह अनौपचारिक गप्पांचा कार्यक्रम अनुभवला.

* संत्रिका - जनतंत्र-उद्बोधन मंच (राष्ट्रवाद अभ्यास मंडळ) : दि. २७ सप्टेंबर रोजी डॉ. द. ना. धनागरे, यांचे 'शिक्षणाचे अर्थकारण व लोकशाही मूल्ये' या विषयावर व दि. २५ ऑक्टोबर काँ. अजित अभ्यंकर यांचे 'भारतातील लोकशाहीचा सुप्रशासनावर होणारा परिणाम' या विषयावर अशी दोन व्याख्याने संपन्न झाली.

दि. २ नोव्हेंबर रोजी 'दशानेमा वणिक समाजात' सौ. आर्या जोशी यांचे व्याख्यान झाले. 'शांती, पूजा, संस्कार या मागील आशय' या विषयावर व्याख्यान झाले.

तळेगाव येथील 'Horticulture Centre' मध्ये स्ट्रॉबेरी रोपांसाठी वृक्षारोपण संस्कार करण्यात आला. त्यासाठी मा. यशवंतरावांच्या

मार्गदर्शनाखाली संस्कार पोथी तयार करण्यात आली. सौ. आर्या जोशी व सौ. मनीषा शेटे यांनी हा संस्कार केला.

ब्यामविकसन प्रभाग

आरोग्य प्रबोधिका प्रशिक्षण - वेल्हे आरोग्य प्रबोधिकांच्या प्रशिक्षणात दि. ५ नोव्हेंबर रोजी डॉ. विद्याताई माणकीकर यांनी बाराक्षाराच्या प्रशिक्षण वर्गाची उजळणी घेतली. वेल्हेतील १२ गावातील प्रबोधिका उपस्थित होत्या. सुलाताई धिंडले यांनी आरोग्य प्रबोधिकेच्या जबाबदाऱ्या व अहवालातील नेमकेपणाची जरूरी यावर सत्र घेऊन नोव्हेंबर मधील अहवालांवर चर्चा केली.

दुसऱ्या टप्प्यामध्ये सुवर्णाताई गोखले यांच्याबरोबर आरोग्य प्रबोधिकांनी त्यांच्या त्यांच्या गावातील सकस आहार प्रकल्पांतर्गत झालेल्या कामाचे निवेदन सांगितले. केळद गावामध्ये २० किशोरींसाठी ६ महिने सातत्याने झालेल्या सकस आहार प्रकल्पामुळे त्यांच्या आरोग्यावर व हिमग्लोबीनच्या प्रमाणावर झालेल्या परिणामाविषयी चर्चा झाली.

आरोग्या बरोबरच बचतगटांच्या व्यवस्थापनातील अडचणी, कर्जाच्या परतफेडीविषयीच्या नियमांवर चर्चा झाली.

आंबवणे येथील १४ गावांमधील आरोग्य प्रबोधिकांसाठी वर्षभरात झालेल्या माता-बाल संगोपन विषयक प्रशिक्षणावर आधारित लेखी परीक्षा घेण्यात आली. सिंधूताई जोशी यांनी उजळणीसाठी ही परीक्षा घेतली.

गरोदर महिलांची तपासणी : आंबवणे येथील आरोग्य केंद्रात डॉ. वैशालीताई बिनीवाले आणि त्यांच्या ५ सहकाऱ्यांच्या गटाने दि. २१ ऑक्टोबर व १८ नोव्हेंबर या दिवशी अनुक्रमे ८ व १५ गावांमधील २५ आणि ४५ महिलांची तपासणी केली.

मधुमेह व हिमग्लोबीनच्या प्रमाणाची तपासणी : दि. १८ नोव्हेंबर रोजी शिवापूर येथे बचतगटातील ५० सदस्यांची रक्तातील हिमोग्लोबीनचे व साखरेचे प्रमाण तपासण्याची चाचणी झाली. वैद्य मनिषा उपाध्ये, मेधाताई उपाध्ये तसेच दीनानाथ रुग्णालयातील तंत्रज्ञ अनघाताई वाणी व वैशालीताई जगदाळे यांनी सदर

तपासणी करून महिलांना त्याचे अहवाल देण्यात आले.

धुरांडी व कौल वाटप : इतरव्हील क्लब ऑफ पुणे अपटाऊन या संस्थेच्या मदतीने भट्टी गावातील २५ गावकऱ्यांसाठी चुलीचा धूर स्वयंपाकघराबाहेर जाण्यासाठीचे धुरांडे व उजेडासाठीचे काचेचे कौल यांचे वाटप झाले.

‘अभिव्यक्ती व क्षमतासंवर्धन प्रकल्प’ प्रकल्पास सुरवात : (Expression to Empowerment) दि. १ ऑक्टोबर पासून या प्रकल्पाची सुरवात झाली. किशोरी, युवती व महिला अशा तीनही अवस्थांमधील ग्रामीण स्त्रियांसाठी १) व्यक्तिमत्त्व विकसन, २) आरोग्य, ३) स्वयंरोजगार व उद्योजकता या द्वारे आर्थिक विकसन व ४) नेतृत्व विकसन या चार अंगांनी हा प्रकल्प सुरू आहे. विविध कौशल्ये व क्षमता यांचे प्रशिक्षण, त्यांच्या उपायोजनातून व्यक्तिमत्त्व व आर्थिक विकसन व या पाहणीवरून पुढे गेलेल्यांसाठी गावाच्या विकासासंदर्भातील नेतृत्व विकसनाचे उपक्रम यात अंतर्भूत आहेत.

